

Ervaringen met nieuw kwaliteitssysteem kritisch doorgelicht

'Binnen het nieuwe kwaliteitssysteem archeologie gaat er veel goed, maar er kan best ook nog het een en ander beter, en doseer de veranderingen'. Dat was op hoofdlijnen de conclusie van de veldraadpleging. Het in 2016 ingevoerde kwaliteitssysteem, dat is gebaseerd op certificering en registratie van actoren, wordt geëvalueerd. Na een eerder gehouden web-enquête en een lange reeks interviews werd maandag 9 december jl. onder de bezielende leiding van Renée Magendans in het Huis van Hilde deze veldraadpleging gehouden, waaraan zo'n 80 archeologen deelnamen.

Kritisch constructief

De toon was kritisch, maar constructief. Het nieuwe kwaliteitssysteem heeft een aantal goede zaken gebracht. Zoals een nationaal register, een gelijkwaardiger speelveld, een meer eenduidige taal, beter overleg en in ieder geval een ondergrens voor de proceskwaliteit. Natuurlijk zijn er tal van verbeteringen mogelijk. Daarom ook deze evaluatie. Esther Wieringa, werkzaam voor onder andere de SIKB, schetste aan het begin van de veldraadpleging het ontstaan en de gekozen ingrediënten van het nieuwe kwaliteitssysteem. Voorheen moesten uitvoerders van opgravingen beschikken over een opgravingsvergunning die werd toegekend door de Minister. De Erfgoedinspectie zag toe op de professionaliteit van de vergunninghouders. Nu moeten uitvoerend archeologen beschikken over een certificaat als zij archeologische vindplaatsen willen opgraven. Een certificaat garandeert dat de uitvoering van een opgraving volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) gebeurt. Daarnaast dienen deze gekwalificeerde archeologen zich te registreren in het Actorregister. De BRL 4000 is al doende de verbindende schakel in het nieuwe systeem. Bij de invoering is afgesproken het systeem na twee jaar te evalueren en daarmee een voorschot te nemen op de evaluatie van de Erfgoedwet in 2021. Inmiddels is, onder druk van de Tweede Kamer, die laatste evaluatie naar voren gehaald, en start al in 2020, vertelde Joost Kuggeleijn, coördinerend beleidsmedewerker binnen de Directie Erfgoed en Kunsten van het ministerie van OCW.

Kern van de nu gehouden evaluatie vormen twee vragen: Is het nieuwe kwaliteitssysteem voldoende toegesneden op de KNA? En: Borgt het nieuwe kwaliteitssysteem de (KNA) kwaliteit in de uitvoering in voldoende mate?

Enquête en interviews

Voorafgaand aan de veldraadpleging is een online enquête gehouden onder uitvoerende archeologen en beleidsarcheologen bij gemeenten. Daaraan deden 257 veldarcheologen en 96 gemeentelijke medewerkers mee. Tegelijkertijd zijn 39 interviews gehouden met stakeholders. Tot slot heeft er deskresearch plaatsgevonden. Michelle Rijnen van onderzoeksbureau SIRM en archeoloog, docent en adviseur Riemer Knoop vertelden over de uitkomsten daarvan en toetsten deze vervolgens aan opvattingen van de aanwezigen.

Dagvoorzitter Renée Magendans interviewt Riemer Knoop – foto SIKB

Enkele high-lights: Als voordelen van het nieuwe systeem werden een gelijk speelveld, de ondergrens voor de kwaliteit van het proces en een betere registratie van onderzoek genoemd. Nadelen zijn er ook: Het nieuwe systeem leidt niet automatisch tot inhoudelijke kwaliteit, en het is beperkt gericht op bruikbaarheid voor wetenschappelijk onderzoek en voor de beleving van het erfgoed. Vaak genoemd werden de relatief hoge kosten voor kleine bedrijven en zzp-ers, het tijdsbeslag en ‘een daling in het werkplezier’.

De uitkomsten leiden tot een aantal contextuele opmerkingen. Zo vindt de evaluatie wellicht te vroeg plaats en moet het systeem ‘zich nog zetten’. Ook is het systeem nog grotendeels onbekend bij veel van de stakeholders. De vraag kwam tenslotte aan de orde of de markt wel groot genoeg is en welke consequenties een verplichte markt (‘de opdrachtgever wil ervan af’) heeft op prijsvorming.

Discussies

Vervolgens kwamen de aanwezigen aan bod. Die bleken verdeeld te zijn in zeven procent zzp-ers, 33 procent uitvoerend archeologen en de rest werkzaam bij een overheid. Zij kregen 27 vragen voorgelegd waarop zij konden reageren. De antwoorden sloten vrijwel alle aan op de resultaten uit de enquête, met soms een afwijking. Zo had in de web-enquête twee-derde aangegeven dat het systeem de proceskwaliteit voldoende waarborgt, maar de inhoudelijke kwaliteit onvoldoende, terwijl ‘live’ maar de helft zich hierin kon vinden.

De veldraadpleging in volle gang – foto SIKB

In workshops werden diverse thema's besproken – foto SIKB

Goed, beter en hoe?

Daarna werd het tijd om zich op te splitsen in zeven verschillende werkgroepen. Die onderscheiden zich in thema's als 'Rol van de gemeente', 'Marktwerving', 'Inhoudelijke kwaliteit' en 'Certificering'. Steeds werden de vragen voorgelegd: Wat gaat goed? Wat kan beter? En Hoe kan het beter?

Na een uur discussiëren voegden allen zich weer samen in het auditorium om een samenvatting van de uitkomsten per werkgroep aangeboden te krijgen. Die luiden onder andere dat het goed is dat er een Actorregister is gekomen, maar dat registratie nog niets zegt over inhoudelijke kwaliteit. Dat het voor zzp-ers moeilijk is aan de eisen van het register te voldoen en dat het daarom goed zou zijn wanneer de 'junior KNA-archeoloog' wordt geïntroduceerd, bij voorkeur in een meester-gezel vorm. En dat er (meer) aandacht moet komen voor de ethische code. Verder: dat het te overwegen is de KNA los te koppelen van de te houden audits; de bureaucratie enorm is toegenomen en er meer samenwerking nodig is tussen Rijk en Depots, met name over de uitstelverlening. En dat de 'beleving', waardoor het draagvlak voor behoud van cultureel erfgoed versterkt kan worden, meer plek moet krijgen, bijvoorbeeld als een serieus te nemen element in de Programma's van Eisen.

Tevredenheid

Bij de afsluiting memoreerde Henk Koster, directeur SIKB, dat het nog anderhalve maand duurt om de evaluatie af te ronden. In het eerstvolgende Centraal College van Deskundigen, op 24 februari, zullen de uitkomsten worden besproken.

Alom overheerste tevredenheid over deze veldraadpleging. Voor velen was het duidelijk dat het kwaliteitssysteem voordelen biedt, maar nog niet als één samenhangend systeem wordt ervaren. En dat de veranderingen ten opzichte van het voorgaande systeem er samen wel heel veel zijn. 'Een tandje minder, dat mag wel.'